

A.D. Hildebrand

HET TURFSCHIP VAN BREDA

de sikkel

WOORD VOORAF

In de 16de eeuw werden de protestanten steeds talrijker. Filips II, koning van Spanje en heer van de Nederlanden, liet de 'kettters' wel streng straffen maar dat had het averechtse gevolg dat de protestanten nog meer aanhang kregen. Ten slotte eisten ze, gesteund door een groot aantal edelen, volledige godsdienstvrijheid.

Vele edelen waren het ook niet eens met de manier waarop het land bestuurd werd. Ze vonden dat de Nederlandse adel daar een veel groter aandeel in moest krijgen en dat het verkeerd liep als te veel beslissingen in Spanje werden genomen.

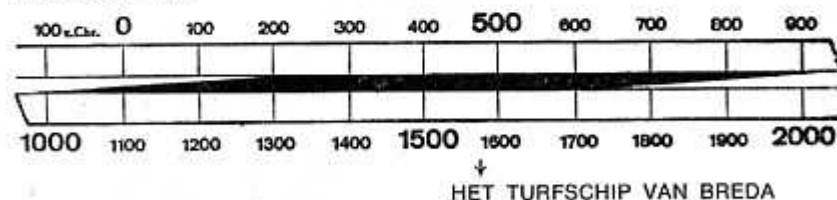
Een en ander leidde tot heftig verzet, waarvan prins Willem van Oranje de leiding nam. Later werd het verzet een echte opstand. De opstandelingen slaagden erin, meester te worden in bijna alle noordelijke provinciën en ook in belangrijke plaatsen in het zuiden. Het Spaanse leger heroverde echter alle zuidelijke provinciën en enkele steden in het noorden.

Na de moord op de prins van Oranje werd zijn zoon Maurits stadhouder van Holland en Zeeland.

Vanaf 1590 ging het noordelijke leger, onder leiding van Maurits, weer tot de aanval over. Een eerste aanval was gericht tegen de door Spaanse soldaten bezette versterkte stad Breda. Daarover gaat dit verhaal.

De oorlog met Spanje duurde tot 1648 en leidde tot de onafhankelijkheid van de *Republiek der Verenigde Provinciën*, zoals men Noord-Nederland toen noemde. Later is men de strijd van de Nederlanders tegen Spanje de *Tachtigjarige Oorlog* (1568/1648) gaan noemen.

TIJDSHEMA

Tekeningen : Chris Fontijn

ISBN 90 260 4582 4

D/1978/0028/26

© Copyright Uitgeverij De Sikkel n.v., 1978

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk (stencil, offset en alcohol duplicator inbegrepen), fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Administratie : Uitgeverij De Sikkel n.v., Kapelsestraat 222, 2080 Kapellen.

HET PLAN

Ze zaten tegenover elkaar bij de eenvoudige eikehouten tafel, prins Maurits en zijn neef Willem Lodewijk. Tientallen keren hadden ze hier al in druk gesprek samen gezeten, vooral na de fatale julidag in 1584... Toen was Maurits' vader, Prins Willem

van Oranje, in Delft doodgeschoten.¹ Dat had een totale ommekeer in het leven van de jongeman gebracht. Zeventien was Maurits toen. Hij studeerde aan de hogeschool van Leiden. Maar toen kreeg hij opeens een andere opdracht. Hij werd stadhouder van Holland en Zeeland. In dat gebied had hij een grote verantwoordelijkheid. Hij was er ook bevelvoerder van de troepen. Willem Lodewijk stond voor dezelfde taak in Friesland. En dat was wat in die tijd. De Noordnederlandse provinciën waren immers in oorlog tegen Spanje. In naam regeerde de koning van Spanje nog steeds over de Nederlanden, maar dat was in het noorden al lang niet meer waar. Het was voorgoed begonnen in 1566 toen heel wat edelen en steeds meer volksmensen met veel aandrang godsdienstvrijheid eisten. Maar het antwoord van de koning was een bloediger vervolging van de protestanten geweest. Later had Willem van Oranje de leiding van de opstand tegen de koning genomen. Het was ten slotte meer dan een opstand geworden : een echte bloedige oorlog met wisselende kansen. En nu, haast zes jaar na de dood van Willem van Oranje,

¹ Lees hierover : *De moord op de prins*. — Historische Verhalen — Reeks 23, nr. 5.

was het gezag van de koning weer hersteld in de zuidelijke provinciën, maar in het noorden hielden de opstandige troepen stand.

'Ik ben blij dat we weer eens kunnen praten,' zei Maurits. 'Onze officieren en soldaten denken misschien dat we gek zijn,' lachte Willem Lodewijk. 'Ze vragen zich af waarom we nog altijd Latijnse en Griekse schrijvers lezen. Net alsof we nog studenten waren.'

'Ze weten wel beter,' zei Maurits. 'Sinds wij de troepen commanderen, hebben ze veel regelmatigere oefening, ze leren steeds betere verdedigingswerken bouwen, ze hebben goede winterkwartieren en vooral... ze krijgen geregeld hun soldij. En ze weten dat wij voor al die dingen zorgen omdat we veel uit de geschriften en de verhalen over de grote legeraanvoerders uit de oudheid hebben geleerd.'

Peter, de bediende van prins Maurits, bracht een karaf wijn naar binnen. Hij zette ze op de tafel met twee fonkelende bekers ernaast. Hij schonk de bekers zwijgend vol en verdween geruisloos. De twee jonge mannen schoven hun stoelen dicht bij het haardvuur.

'Willem, ik heb gisteren de geschiedenis van het paard van Troje nog een keer gelezen.'

'Dat verhaal vonden we bijzonder prettig toen we nog jongens waren,' lachte Willem. 'Ik heb het altijd geweldig gevonden dat die Grieken zo 'n houten paard tot voor de muren van Troje brachten en het daar lieten staan alsof het hele geval hen niet meer kon schelen. Maar toen de Trojanen het in hun stad hadden binnengehaald, kwam aan het licht dat er een groep soldaten in het gevaarte zat. Volgens het oude verhaal zeiden de Trojanen toen dat je de Grieken zelfs moest vrezen als ze geschenken gaven...'

Maurits antwoordde niet meteen. Hij schopte een weerbarstig stuk hout terug in het vuur.

'Neem nou, dat het geen paard maar een schip was... dan kon het net zo goed in Holland gebeuren,' zei hij.

'Wat voer jij in je schild, hoogheid?' spotte Willem Lodewijk.

'Wordt het niet hoog tijd dat we onze soldaten echt iets laten doen?' ging Maurits verder. 'We hebben nu de grootste moeilijkheden overwonnen. De mensen hebben vertrouwen

in ons, zowel de burgers als de soldaten. Nu moet er ook snel weer wat gebeuren.'

'En wat dacht je?'

'Breda... Ik heb als jongen in die stad gewoond en nu is ze in handen van de Spanjaarden. Maar als we willen, ligt ze in ons bereik.'

'Hoe lang denk je dat de belegering moet duren?'

'Ik wil de stad niet belegeren,' antwoordde Maurits kort.

Willem Lodewijk trok de wenkbrauwen op.

'Hoe wil je dan...?'

Hij begreep Maurits opeens niet meer. Hij wist dat zijn neef een man was die nooit iets half deed. Hij bereidde alles grondig voor en nu sprak hij over iets zo belangrijks op een bijna lichtzinnige manier.

'Je weet toch dat Breda een sterke vesting is. Je kunt er maanden lang de tanden op stuk bijten... Je weet dat de muren van Breda wel eens de dikste en de sterkste van het zuiden worden genoemd. Die neem je niet zomaar één twee drie...'

'Ook niet als ik mijn eigen paard van Troje gebruik?'

'Wat wil je daarmee zeggen?'

'De winter is begonnen. De Spaanse soldaten in de stad stoken turf. Elke week komt er een schip met turf de stad binnen. De schipper is een van de onzen, maar hij moet leven en hij doet, alsof hij goede maatjes is met de Spanjolen. Ze vertrouwen hem. Er zal weer een schip met turf naar de stad varen, maar onder de luiken wordt deze keer géén turf geladen. Wel zeventig van mijn beste mannen met een overste. Zij zullen de poorten openen en dan kom ik binnen met het leger. Er zal hard gevochten moeten worden, maar dat kan mij niet moeilijk vallen. Ik heb troepen genoeg om de bezetting in korte tijd te overweldigen.'

Willem Lodewijk keek zijn neef niet zonder bewondering aan, maar toch fronste hij de wenkbrauwen :

'Je neemt te grote risico's, Maurits.'

'Ik neem inderdaad een risico, wat die zeventig mannen betreft. Ik zal vrijwilligers oproepen voor een zeer gevaarlijke onderneming. Zoals ik onze mannen nu ken, zullen er zich zeventienhonderd melden. Ik wil het leven van die mannen niet

zonder meer in gevaar brengen, maar als ik de stad ga belegeren, is de uitkomst onzeker en de onderneming kan weken duren, zelfs maanden. Dan vallen er zeker meer doden. Ik wil snelle successen forceren. Hoe sneller de vijand verslagen is, hoe minder mensenlevens dat kost en...'

'Ik dacht nog niet eens aan die zeventig man', zei Willem Lodewijk. 'Maar wat je wilt gaan doen zal, spoedig bekend zijn. Als je niet slaagt, lachen de burgers ons uit.'

'Ik moet slagen', antwoordde Maurits koppig.

'Dat hebben al meer veldheren gezegd, Maurits. Geen veldheer, die zijn verstand bij elkaar heeft, begint een onderneming, als hij niet gelooft aan een grote kans op welslagen.'

Maurits knikte. Hij zweeg even. Toen begon hij zijn plan te ontvouwen. Tot in bijzonderheden vertelde hij zijn neef, hoe alles verlopen zou.

Maar nog was Willem Lodewijk niet overtuigd :

„Maurits, je kunt veel dingen voorbereiden, maar je kunt nu niet weten, hoe het weer in februari zal zijn. En daar kan alles van afhangen.

'Dat kan ik niet weten, maar ik heb op alles gerekend, zowel op dooi als op vorst.'"

'En als het nu eens vriest dat het kraakt! Dan gaat de onderneming dus niet door?'

'Het plan gaat in elk geval door. Er wordt een vaargeul opgehouden. En er gaat een timmerman mee met de verstekelingen, voor het geval dat het schip onverhoopt lek zou stoten.

'En de kou? Kunnen de manschappen urenlang bewegingloos in de vrieskou zitten?'

'Ze kunnen zich tot vlak vóór de stad warm houden met hete dranken. Bovendien moeten ze zich kleden, alsof ze een expeditie naar het barre Noorden mee moeten maken.'

Nog uren bespraken de beide neven het plan en langzaam werd ook de Friese stadhouder gewonnen voor de gewaagde onderneming. Toen de beide stadhouders laat in de nacht naar bed gingen, waren ze het eens. De aanslag op Breda zou doorgaan. En overste Héraugière was de man om de leiding van de aanval op zich te nemen.

DE SCHIPPER

Enkele weken later kwam schipper Vanbergen zich bij de prins melden. Maurits wilde de man, die de expeditie voor een belangrijk deel in de hand zou krijgen, persoonlijk leren kennen.

Peter bracht de schipper naar de kamer van de prins. Hij mocht bij het onderhoud aanwezig zijn, Peter zou immers meewerken aan de goede gang van de onderneming.

Maurits keek schipper Vanbergen vriendelijk aan. Uiterlijk bleef hij onbewogen, maar er ging even een gevoel van teleurstelling door hem heen. Was dit schipper Vanbergen? Hij scheen helemaal niet de man te zijn aan wie je een zo moeilijke opdracht kon toevertrouwen.

Vanbergen had een ringbaardje en een rozig gezicht met bolle wangetjes. Hij was klein van stuk en had korte armen. Bovendien gedroeg hij zich zo schuw en verlegen als een verwend hondje.

Een ogenblik twijfelde Maurits. Met deze man durfde hij het niet aan. Er kwam elke week maar één schip met turf aan in de stad. Hij had dus geen andere keus : met deze Vanbergen of... helemaal niet!

Uiterlijk kon niemand aan Maurits iets merken. Hij bleef vriendelijk en kalm en gaf de schipper een teken dat hij kon gaan zitten. De bediende bracht wijn en Maurits zei :

'Schipper, je hebt moed, grote moed, dat je zo iets gevaarlijks aandurft. Weet je, wat er met je zal gebeuren, als het plan mislukt?'

De schipper lachte even en hij knikte.

'Ja, dan hangen ze me op. En voor die tijd zullen ze me nog wel even anders grijpen...'

Hij lachte nog eens.

'En... lach je daarom, schipper?'

'Och, hoogheid, een mens leeft toch maar één keer. En voor ons allemaal komt de tijd. Eens moeten we toch gaan. Wij zijn in Gods hand. Als God wil, dan zal hij ons helpen.'

Maurits slaakte een nauw merkbare zucht van verlichting. Er zat dus toch wel merg in de knoken van deze man.

EEN BEURS VOL ZILVERSTUKKEN

De Spaanse soldaten hadden er bepaald plezier in. Hoewel het licht al begon te minderen, werkten ze alsof hun leven er van afhing. Zo zijn Spanjaarden waarschijnlijk altijd geweest en zo zijn ze nóg : ze kunnen werken als paarden en dan hebben ze er plotseling geen zin meer in en ze lopen weg, zonder verder naar de half afgemaakte taak om te kijken. Daar rekende de schipper op.

De lading turf op het dek was meer dan manshoog en het leek haast onmogelijk, dat acht mannen die in enkele uren konden lossen. Twee van de knechts waren voortdurend aan de pompen en de schipper met zijn derde knecht haastten zich helemaal niet, want vandaag ging het niet om de turf. Peter, die al meer dan tien minuten aan de pomp stond, kreeg plotseling het gevoel dat hij ziek ging worden. Hij zweette van de inspanning, maar de ijzige oostenwind blies door zijn wambuis heen. Plotseling begreep hij het : van die koude wind op zijn vochtige lichaam kreeg hij die vreemde rillingen. Bovendien was de spanning haast te groot... Daar had je die acht Spanjolen die turf losten... Als die erachter kwamen dat er nog een heel andere lading onder de luiken zat, kreeg je een gedonder van jewelste!

Natuurlijk zouden de Staatse soldaten¹ zich niet zonder slag of stoot gewonnen geven, maar als de Spanjaarden het garnizoen konden waarschuwen, maakte de kleine troep van de prins geen kans. Er waren honderden Spanjolen en Italianen in de stad en al zouden de Staatsen vechten als leeuwen, tegen deze overmacht waren ze niet opgewassen.

Nee, dacht Peter, ik word niet ziek. Ik ben alleen maar zenuwachtig. Zo nu en dan hoorde hij, door het lawaai van de twee pompen heen, rare geluiden : niezen, kuchen, hoesten. Hoorden die anderen dat dan niet? Natuurlijk wel, maar hij wist wat er aan de hand was terwijl de Spanjolen niets vermoedden.

Zelfs al hoorden ze niezen en hoesten, dan konden ze nog niet

¹ De Staatse troepen waren de soldaten die tegen Spanje en vóór de onafhankelijkheid van de noordelijke provinciën streden.

weten dat die geluiden uit het ruim kwamen. Ze zouden natuurlijk denken dat een van de knechts aan de pompen hoestte of dat een van hun kameraden een niesbuitje had. Als het nu maar donker wilde worden! Maar het vale schemerlicht bleef lang aanhouden, alsof de witte sneeuw het vasthield en het niet los wilde laten.

Plotseling bemerkte de schipper, dat een van de Spanjolen de turf op het dek op twee dunne lagen na had weggewerkt. Het werd dus wel de hoogste tijd. Vanbergen besloot tot de aanval over te gaan.

'Jongens', zei hij, 'luister es...'

De Spanjaarden hielden even op met werken. Vanbergen wenkte er nog twee bij zich, die juist op de wal waren. Toen huiverde hij en hij zei :

'Jongens, kameraden, ik geef er de brui aan. Ik heb het koud. Ik voel me trouwens niet erg lekker. En... ik zal jullie eens een geheim vertellen.'

De Spanjaarden, die eerst maar met een half oor geluisterd hadden, werden nieuwsgierig.

'Jongens', ging de schipper voort, 'ik zal jullie iets vertellen, dat mijn eigen wijf niet weten mag.'

't Zal wat moois wezen,' smaalde een van de Spanjolen in zijn brabbel-Hollands.

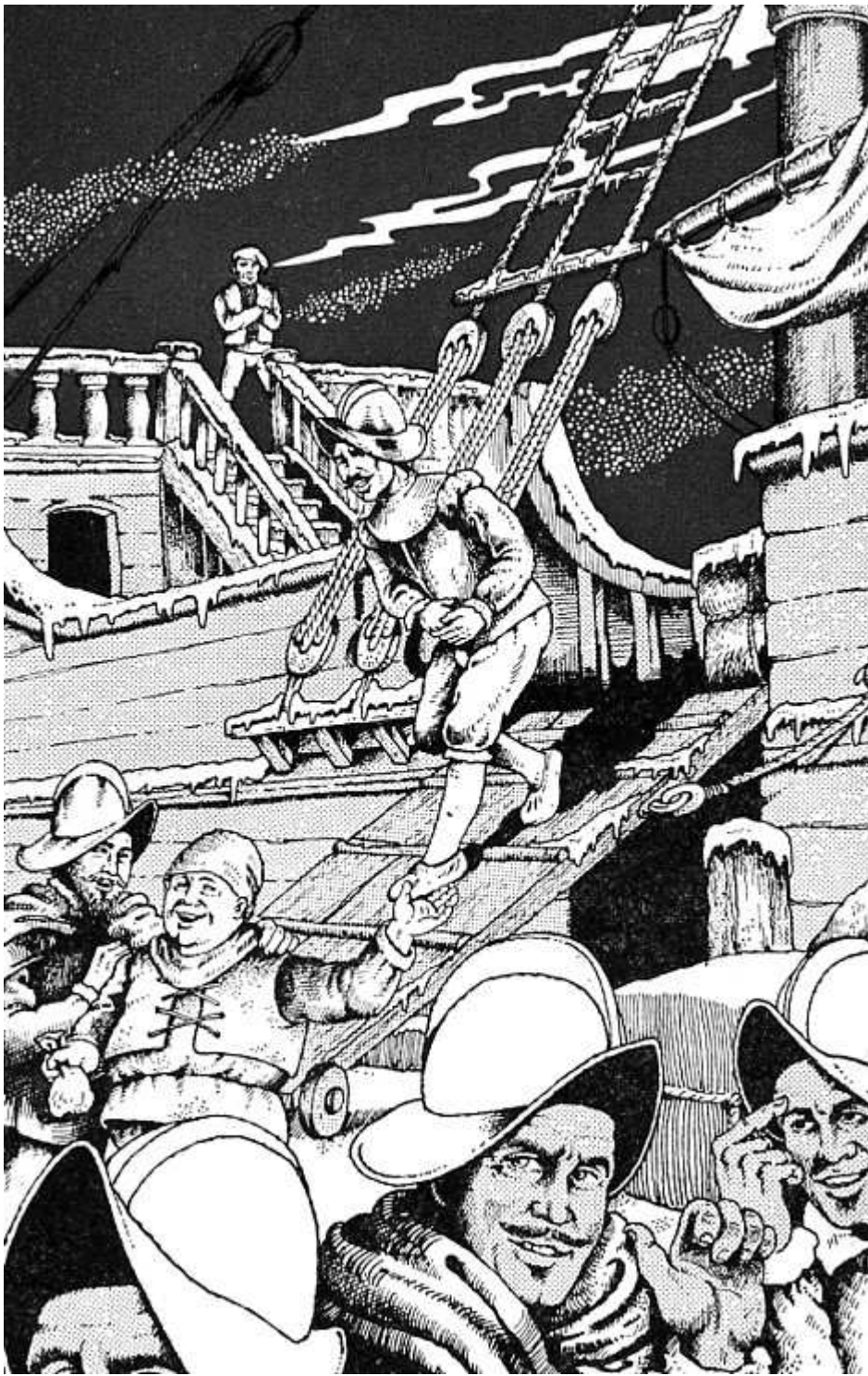
'Voor mij wel', zei Vanbergen ernstig. 'Ik heb hier een buidel met honderd zilverlingen.'

De Spanjaarden keken niet erg vrolijk bij dit bericht. Hebzuchtig en jaloers waren ze wel, want zij hadden niet veel en die domme schipper, die sufferd, waar ze altijd om moesten lachen, had een beurs met zilver.

'Jongens', ging Vanbergen voort, 'wij zijn altijd goede vrienden geweest en jullie hebben me ook altijd als een goede vriend behandeld.'

De Spanjolen begonnen iets te ruiken en ze knikten ijverig. Het klopte niet dat ze Vanbergen steeds als een vriend hadden behandeld. Integendeel, voor hen was hij niet meer dan een stomme kaaskop en ze hadden vaak een grapje met hem uitgehaald.

'Jongens, ik denk zo... als jullie beloven dat mijn vrouw niets te weten komt van die beurs met zilver, dan moeten we

het er maar eens van nemen. Morgen kunnen we verder lossen. Nu heb ik trek in een goeie dronk. Wat denken jullie van een bekertje wijn in de taveerne van Doesman? Daar is het warm en ik tracteer.'

De Spanjaarden keken elkaar eens aan en ze knipoogden. Hoe stom die kaaskop ook was en hoe veel aardigheidjes ze zich met hem ook veroorloofd hadden, ze waren er nog nooit in geslaagd, hem van zijn geld af te helpen. Dat zou dan nu wel lukken en bij één beker wijn zou het zeker niet blijven. Een van de soldaten keek de schipper gemaakt ernstig aan en antwoordde :

'Vriend, wij drinken eigenlijk nooit met een Hollandse kaaskop, maar jij bent een goeie kerel en we weten, dat je onze bondgenoot bent. Daarom doen we jou graag een plezier. Nee, kameraden, we kunnen dit niet weigeren, we drinken een beker met de schipper.'

Vanbergen keek de Spanjaarden verheugd aan. Het ging door zijn slimme kop, dat hij het nog een beetje gekker kon maken. Hij zei :

'Vrienden, jullie doen me veel eer aan. Daar wil ik wat tegenover stellen. Ik betaal het eerste rondje en... ik betaal ook een tweede rondje!'

Een van de Spanjaarden schaterde het uit. Hij kende maar weinig bewoners van deze streken en die vond hij allemaal domme kerels. Dat zeiden de Spaanse officieren trouwens ook voortdurend. Dat domme volk was gemakkelijk genoeg in toom te houden, beweerden ze. Nu lachten ook de andere Spanjaarden. Hoe kon iemand zo dwaas zijn om zijn goede geld met acht vreemde mannen in een taveerne te gaan verdrinken?

'Kom, we gaan', riep de soldaat.

'Ja, laten we gaan!' brulde Vanbergen, die moeite had om zich goed te houden.

Het was Peter een pak van het hart, toen hij de luide stemmen hoorde en de kleine troep in vrij opgewonden stemming op de wal zag staan.

Nu was er, zeker voorlopig, geen direct gevaar meer. De schildwacht stond wel honderd stappen verderop. Die kon de geluiden uit het ruim niet horen. Bovendien waren er drie

knechts achtergebleven en die konden om de beurt een van de pompen in beweging houden. Het geluid van de pompen zou het niezen en kuchen wel overstemmen. Peter ging naar beneden om zich in de warme kajuit wat te drogen. Het zweet stond op zijn voorhoofd. Hij begreep, dat hij nog veel moest leren voor hij even kalm kon blijven als de schipper...

DE TAVEERNE

Intussen trok de kleine, luidruchtige troep door de stille straten van Breda. Veel mensen kwamen ze niet tegen. Het was nu avond en de bewoners van de stad zaten liever dicht bij het vuur waarboven de pannen met hete gort of hete erwtensoep hingen te pruttelen.

Zo kwam de schipper met zijn gasten ongemerkt bij de taveerne. Een van de soldaten trapte de deur open en meteen stonden ze in de bekende, lage gelagkamer met de zwarte balken aan de zoldering. Doesman zag zijn gasten binnenkomen en kreeg een zachtrode kleur. Maar dat merkte niemand bij het flikkerlicht van de kaarsen en de twee lampen. 'Wijn!' brulde Vanbergen, die deed alsof hij nu al een beetje de hoogte had.

'Heb jij stiekem al een beker gedronken, schipper?' vroeg een van de soldaten plagerig.

'Gaaf je niet aan, maat', lachte Vanbergen. Ditmaal was het echt lachen, wat hij deed. Het zag ernaar uit, dat het plan nu wel móést lukken. Wat kon er nog gebeuren? De wacht kwam nooit aan boord. Drie flinke kerels hielden trouwens een oog in het zeil. Een van de pompen zou voortdurend in werking blijven. Met dat gepiep en gedruis kon niemand op de wal iets anders horen. Afgezien daarvan was het toch nodig om nog te blijven pompen opdat het water in het ruim, waar de verstekelingen zaten, niet langzaam hoger zou stijgen.

Doesman wist, dat schipper Vanbergen al sinds maanden bezig was, goede maatjes te worden met de Spaanse soldaten. Hij wist ook dat de schipper steeds zijn best deed, om zich als een hansworst te gedragen als er Spanjaarden in de buurt waren.

Maar toen hij zag, hoe hartelijk deze Vanbergen zijn kroes ophief om op de gezondheid van zijn vijanden te drinken, zakte zijn mond open van verbazing.

Tot drie keer toe moest de brave herbergier zichzelf een ruk geven. Daar zat zijn vriend Vanbergen, zijn medestander en trouwe kameraad. En die heulde nu met de vijand, die had juist... En toen begreep Doesman plotseling dat er iets aan het gebeuren was. De schipper voerde een gewaagd nummertje op. Dat betekende iets.

De stemming aan Vanbergens tafel was opperbest. De soldaten waren koud en moe binnengekomen en dan doet de wijn altijd snel zijn werk. Nu liet de schipper voor de tweede maal inschenken. De beker ging snel rond en Vanbergen deed, of hij al lichtjes aangeschoten was.

'Jongens', riep hij, 'ik heb twee rondjes beloofd! We moeten...'

'We hebben er al twee...' begon een van de soldaten, maar zijn kameraad gaf hem een por in de ribben. Laat die domme schipper maar denken, dat ze het tweede rondje nog niet gekregen hadden! Ze lustten er nog wel een.

Het was nog vrij vroeg in de avond, Vanbergen wist dat hij het nog ongeveer twee uur diende vol te houden en al had de eerste beker hem best gesmaakt, hij moest tot elke prijs nuchter blijven.

Hij grinnikte dom, maakte rare bewegingen met zijn armen en liet de beker uit zijn hand op de grond vallen. De soldaten schaterden en een van hen riep :

'Schenk de kaaskop nog maar eens in. Hij kan geen wijn verdragen. We zullen hem dronken voeren, dan kunnen we lachen.'

'Laat je tweede rondje maar aanrukken, schippertje!' riep een andere soldaat.

Er lag nu een hele plas wijn op de vloer en dat was de bedoeling van Vanbergen. Nu kon hij zich rustig laten inschenken en het grootste deel van de wijn stilletjes onder

de tafel op de grond laten lopen. Niemand lette daar op. De soldaten zaten grappen te maken. Nu en dan plaagden ze Vanbergen een beetje, maar verder letten ze nauwelijks op dat malle kereltje.

Zo verstreken de uren, de soldaten raakten zwaar aangeschoten en Vanbergen zat er met ingehouden vreugde naar te kijken. Hij deed of hij half sliep, maar hij hield de Spanjaarden scherp in de gaten.

Het werd een feest, tenminste voor de Spaanse soldaten. Vanbergen gaf nóg een rondje. Hij begon al wartaal te praten en de Spanjaarden hadden de grootste pret om de domme kaaskop. En buiten stond de winter rond de taveerne.

EEN ONGEWENSTE BEZOEKER

De oostenwind werd schraler. Het ijs kraakte. Peter had het niet zo best aan dek van de schuit.

De jongste knecht stond nu aan de pomp, maar hij deed het rustig aan. Er was niemand in de buurt en de geluiden vanuit het ruim waren niet verontrustend. De Spaanse schildwacht stond op enkele honderden stappen afstand en hij kwam niet in de buurt van het schip.

Peter huiverde, maar hij was niet zenuwachtig meer. Er was immers niet veel gevaar meer dat de soldaten in het ruim ontdekt zouden worden. En toch gebeurde er iets, net op een ogenblik dat Peter even met de rug naar de wallekant stond. Hij hoorde plotseling onzekere, driftige voetstappen naderen. Toen hij zich snel omdraaide, zag hij een Spanjaard. Het was geen gewoon soldaat, ook geen officier, misschien een onderofficier. De man had wijn gedronken, dat was duidelijk te merken aan zijn onzekere wankelende manier van lopen. Zonder iets te zeggen sprong de Spanjaard van de wal op het schip en het scheelde weinig of hij was uitgegleden. Peter stond meteen voor de Spanjaard. Hij was op dat ogenblik

tot alles in staat. Nu mocht niets of niemand meer de uitvoering van het plan verhinderen.

'Wat wilt u?' vroeg Peter. Het klonk tamelijk nors. Het antwoord van de Spanjaard kwam er hortend uit in het bekende koeterwaals, dat Peter al zo vaak gehoord had :

'Ik zoek de schipper... Vanderberg...'

'De schipper heet Vanbergen', antwoordde Peter bits, 'en hij is er niet. Ik denk dat hij in de taveerne van Doesman is...'

De soldaat schudde zijn hoofd.

'Nee, dat kan niet. De schipper, hij zijn hier altijd in de avond op zijn schip. Ik moeten spreek hem.'

'Hij is er niet', beet Peter terug. 'Hij is met Spaanse soldaten naar de taveerne van Doesman. Hij zal straks wel terugkomen. Ik weet niet hoe laat...'

De Spanjaard schudde resoluut het hoofd. 'De schipper... hij zijn hier! Ik gaan naar hem toe.'

Peter kreeg het er warm van. In geen geval mocht deze Spanjaard binnendringen in de kleine kajuit, waar de geluiden van beneden zo duidelijk hoorbaar waren.

Hij versperde de man de weg en deze probeerde hem opzij te dringen. Peter liet zich geen duimbreed van zijn plaats wegduwen en weer zei hij :

'De schipper is er niet. Hij is met uw kameraden in de taveerne van Doesman. Ga hem daar zoeken.'

De Spanjaard lachte;

'Hij zijn hier. Jij liegen, jij gaan opzij...'

'Van mijn schip af!' beval Peter briesend.

Dat was voor de half dronken Spanjaard net genoeg. Hij trok zijn ponjaard en Peter zag het wapen even glinsteren in het licht, dat uit het raampje van de kajuit kwam. Hij bedacht zich geen ogenblik, want hij was zelf niet gewapend.

Voor de zwaar aangeschoten soldaat iets kon doen, had Peter de ponjaard te pakken. Hij rukte het wapen uit de hand van de Spanjaard en keilde het overboord. Het metaal kraste op het ijs.

De aanvaller was van zijn stuk gebracht en aarzelde even. Peter dacht bliksemsnel na. Hij moest nu meteen iets doen, want als deze man zijn vrienden ging halen, was het leed niet te overzien. Hij haalde uit en zijn vuist kwam met een doffe

klap op de kaak van de Spanjaard terecht. Deze keek nog enkele tellen verwonderd naar de zwarte hemel en zakte toen in elkaar.

De jongste knecht, die in de duisternis vaag iets gezien had, kwam aanrennen, maar Peter snauwde :

'Aan de pomp! Je hebt niets gezien.'

Hij wachtte geen seconde en sleepte het zware lichaam naar de trap. De dronken Spanjaard botste de trap af.

Peter klopte drie maal op het schot en de overste opende het luik.

'Hier', zei Peter, 'de eerste gevangene.' Hij vertelde huiverend wat er gebeurd was.

'Hm', bromde de hopman. 'Je kon natuurlijk niet anders, maar ik ben er niet zo blij mee. Als zijn vrienden hem gaan zoeken... enfin, we zullen hem hier beneden vol liefde verzorgen.

Ga jij maar naar boven en houd de wacht! Kijk goed uit!'

Peter ging weer naar boven en even later hoorde hij de torenklok slaan. Er waren in de verte wat stemmen en ongeveer een kwartier later naderden er haastige voetstappen. Dat moest de schipper zijn.

Vanbergen sprong van de wal op het dek en meteen vroeg hij :

'Alles in orde?'

'Schipper, ik heb een van je zogenaamde vrienden moeten uitschakelen', antwoordde Peter.

Weer vertelde hij snel wat er gebeurd was. De schipper haastte zich naar beneden om zijn Spaanse 'vriend' te bekijken.

Het bleek, dat de Spanjaard niet bepaald een vriend van de schipper was. Hij had hem al een paar keer lastig gevallen en Vanbergen was er niet rouwig om, dat de man nu de gevangene van de Staatsen was.

De Spanjaard had al twee keer de ogen opgeslagen maar hij had ze weer dichtgedaan, zeker in de vaste overtuiging, dat hij een boze droom had. Snel overlegde de schipper met de overste. Waarschijnlijk zouden de vrienden van de Spanjaard vanavond niet meer naar hem gaan zoeken.

DE AANVAL

De klok had al een tijdje negen geslagen. Het was stikdonker en bar koud. Een van de Staatse soldaten kwam naar boven om de pomp te bedienen. De man had zijn uniform uitgetrokken zodat niemand kon merken dat hij een soldaat was. De kerel was blij, dat hij even in de frisse lucht kon komen en dat hij zich warm kon pompen. Vanbergen ging met zijn drie knechts de kajuit in en daar dronken ze warme anijsmelk.

'Het plan is gelukt', zei de schipper en hij wreef zich in de handen. 'Zo laat op de avond komen er geen Spanjaarden meer kijken. Over een paar uren vallen onze mannen aan. Jongens, ik ben tevreden over jullie. Breda moet vallen.' Terwijl de schipper en zijn knechts warme anijsmelk zaten te drinken, gingen de brave burgers van Breda naar bed. En geen van hen had een vermoeden van wat er te gebeuren stond.

De oostenwind veegde met zijn kille adem door de verlaten straten. De Spaanse patrouille verschool zich in de beschutte portieken.

De vorst greep het laatste open water in zijn kille knuist en daar lag nu de oude stad, stil en verlaten, donker en schijnbaar zonder leven.

Vanbergen bracht een koperen ketel hete anijsmelk naar het ruim. De Staatse soldaten genoten van de warme drank.

De Spaanse gevangene was ondertussen bijgekomen. Hij betastte zijn gezwollen kaak en eiste op hoge toon dat hij voor de commandant van de stad gebracht zou worden.

De overste, die goed Spaans sprak, bracht hem tot rust. Onder het schateren van de Staatse soldaten vertelde hij de Spaanse vaandrig, dat hij ontvoerd was en dat hij dus voor het Grote Gerechtshof in Leiden zou moeten verschijnen.

De Spanjaard begreep er geen jota van en deed er eindelijk het zwijgen toe, maar hij wist nu dat hij bepaald niet onder vrienden was.

Zo verstreken de uren. De Staatsen geeuwden en gaapten. Ze huiverden van de kou, ze hadden natte voeten en verlangden

naar het ogenblik, dat de overste het sein voor de aanval zou geven.

Dat sein kwam enkele minuten na middernacht. Een voor een, zonder gerucht te maken, klommen de Staatse soldaten naar boven. Gebukt liepen ze naar de voorplecht van het schip, waar de Spaanse schildwacht hen zeker niet kon zien. Hun schoenen waren omwikkeld met lappen, hun musketten en ponjaarden konden geen rinkelend geluid maken. Alles was prachtig voorbereid. Nu waren ze allemaal boven en op een teken van de overste, slopen de mannen aan wal. Met de overste vooraan ging het in de richting van het Kasteel. De Spaanse schildwacht bemerkte de nadering van de verstekelingen te laat...

De bomen kreunden, de takken zwiepten heen en weer in deze duistere, koude nacht. De oostenwind zoefde langs de gevels van de huizen. Alleen de ogen van een kat konden de donkere figuren zien, die langs de huizen slopen.

Voorop liep de overste. Achter hem kwam de dappere Matthijs Helt, die zijn naam geen oneer aan zou doen, en daarachter in de ganzepas, de Staatse soldaten.

Zij naderden de schildwacht tot op ongeveer tien stappen. De man had eerst een uur heen en weer gelopen, zoals het voorschrift was. Nu stond hij te kleumen bij een zware eikeboom. Hij wendde zich om en keek, zonder iets te zien. Hij had deze wacht al zoveel keren gelopen. Nooit had hij iets of iemand gezien. Ten hoogste had hij soms een kat op snelle pootjes de weg zien oversteken.

Weer draaide hij zich om. Hij tuurde naar het ijs op het water. Dat was de kans voor Matthijs Helt. De vaandrig sloop op kousevoeten tot vlak achter de schildwacht. Toen sloeg hij zijn arm om de man heen en greep hem bij de keel. De Spanjaard bood geen tegenstand. De aanval was zo onverwacht gekomen dat hij verlamd was van schrik. Twee minuten later lag hij gebonden en met een prop in de mond op de grond. Het was allemaal in volstrekte stilte gebeurd. Nu slopen de soldaten verder naar de poort van het Kasteel. Daar stelden ze zich op, zeven man aan elke kant van de poort, de anderen wat verderop.

De poort was niet gesloten, maar de Staatsen zouden pas binnendringen, nadat de bezetting van het wachthuis onschadelijk gemaakt was. De overste schopte de deur van het wachthuis open. Er was nu geen reden meer om alles zonder gerucht te doen. Hij verwachtte tien of twaalf man in het wachthuis, het waren er maar negen. Maar die geharde soldaten gaven zich niet zonder slag of stoot over. Zij begrepen onmiddellijk dat het menens was en grepen naar hun wapens. Twintig Staatse soldaten drongen naar binnen. Na een kort maar hevig gevecht waren de Spanjaarden overmand. Twee Spanjaarden en een Staatse soldaat sneuvelden. Het wachthuis zag eruit alsof er een aardbeving had plaatsgehad. Alle stoelen lagen tegen de grond en de tafel lag aan spaanders. De Staatsen lieten er geen gras over groeien, de overste smeedde de poort open en de soldaten drongen het Kasteel binnen. Hier nam Job, de vendeldrager, de leiding. Hij was jaren geleden enkele keren in het Kasteel geweest en hij had zijn ogen goed de kost gegeven.

Rechts van de hoofdgang was een deur. Onder de kier, boven de drempel, scheen licht. De overste had meer geluk dan hij had durven dromen. Hier zaten vier officieren om de tafel te dobbelen. Zij sprongen op, staarden verbijsterd naar de mannen, in de deuropening en begrepen meteen, dat ze zich beter konden overgeven dan te vechten. Snel werden hun handen op hun rug gebonden en de overste dreef het viertal voor zich uit het Kasteel in.

Nu had de hele bezetting begrepen, dat er iets ernstigs aan de hand was. Het Kasteel was vol rumoer. Soldaten kwamen aanstormen en er werd verwoed gevochten. In de slecht verlichte, brede gang was het moeilijk om vrienden van vijanden te onderscheiden. Enkele Spanjolen vielen en de rest liet zich terugdrijven. De Spanjaarden raakten in paniek. Velen konden niet eens bij het hart van de strijd komen, omdat hun eigen kameraden hen achteruit drongen. En meteen werd bekend, dat de vier officieren gevangen genomen waren. Plotseling sloegen de Spaanse soldaten op de vlucht. De duisternis slokte ze op.

Nadat zijn manschappen even de tijd hadden gekregen om op adem te komen, liet de overste de gevangenen onder bewa-

king van tien man achter. Zelf ging hij met veertig man het hele kasteel doorzoeken. Dat duurde ongeveer een kwartier en toen keek Jan, de trompetter, toevallig uit een raam. Buiten zag hij donkere schaduwen : de Spanjaarden vluchtten door de achterpoort weg. De overste snelde aan het hoofd van zijn mannen naar de achterpoort, maar ze kwamen te laat. In de verte verspreidden tientallen donkere schaduwen zich haastig in de straten van de stad. Het stond nu vast, dat het Kasteel genomen was en dat de Spaanse soldaten het hadden verlaten. De overste stuurde een boodschapper naar het schip. Het was Job, de vendeldrager. Hijgend kwam die bij het schip aan : 'Vrienden, we hebben het Kasteel bezet, maar nu moet de Prins gewaarschuwd worden! Haast u!' Dat lieten schipper Vanbergen en Peter zich geen tweemaal zeggen. Ze stonden al een hele tijd klaar en terwijl de overste en zijn mannen het Kasteel in staat van verdediging brachten, gingen de schipper en Peter op weg.

NAAR DE PRINS

Ze keken voortdurend aandachtig om zich heen. Het was immers best mogelijk, dat ze onderweg vluchtende Spaanse soldaten tegenkwamen. En daar hadden twee Hollanders op dit moment niets goeds van te verwachten.

Boven de besneeuwde velden hing een vaal licht. Vanbergen en Peter zochten zoveel mogelijk dekking en beschutting bij struiken en bosjes. In het open veld blies de wind nog harder en stekender dan in de stad, maar de beide mannen voelden er niet zoveel van. Je let niet op wat kou als je van binnen warm bent van vreugde. De mannen renden wat ze konden, want er was haast bij.

De Spanjaarden waren wel gevlucht, maar wie weet of ze zich in de stad niet verborgen hielden om tegen de ochtend

een tegenaanval te wagen. Voorlopig zouden ze dat niet durven, want ze wisten niet eens hoevèèl Staatsen hen overvallen hadden. Maar het leger van de prins moest nu de hele stad bezetten. Dat kon je met een handvol verstekelingen niet doen.

Vanbergen wist precies waar hij de prins en zijn leger kon vinden en zonder aarzelen koos hij de juiste weg.

De tocht duurde bijna twee uren. Toen hoorde Peter geluiden en even later zag hij, als een reusachtige, donkere vlek op de witte sneeuw, een groot kampement oprijzen.¹

Alle schildwachten waren gewaarschuwd. De schipper hoefde alleen zijn naam te noemen. Op een drafje ging het naar een grote tent, midden in het kamp.

Daar zat prins Maurits met een tweetal hoge officieren. De heren waren natuurlijk niet naar bed gegaan, want vannacht zou het daar in Breda immers gebeuren!

'Hoogheid', zei Vanbergen trots, 'het Kasteel is door de onzen bezet!'

Peter had het nog nooit zien gebeuren, maar nu kleurde een diep rode blos de wangen van de prins. Hij knikte de beide officieren toe en stond op. Hij greep de beide handen van de kleine schipper :

'Vanbergen, je zult rijk beloond worden. Man, je hebt belangrijk werk gedaan. Ik kan je niet genoeg bedanken.'

De prins bleef de schipper langdurig op de schouder kloppen. Pas daarna wendde hij zich tot Peter. De lijfknecht zag iets vochtigs blinken in de ogen van zijn heer.

'Peter... hoe is het je befallen als schippersknecht?'

'Opperbest, heer', antwoordde Peter. 'Ik zou het niet altijd willen blijven, maar ik ben blij dat ik er bij ben geweest.'

En stotterend voegde hij er nog aan toe : 'En u, heer, ook wel bedankt, dat ik er bij heb mogen zijn...'

'Al goed', zei de prins. 'Hohenlohe... groot appèl! We vertrekken binnen het half uur.'

Een van de hoge officieren stond op, boog en ging de tent uit. Terwijl de schipper en Peter alles van de geslaagde overval

¹ Lees over het Staatse leger ook ; H. Augustijns, *De slag bij Nieuwpoort*. — Historische Verhalen — Reeks 24, nr. 4.

zaten te vertellen klonken de trompetten. In het kamp schoten de soldaten geeuwend in hun jassen, zadelden de paarden en brachten, het geschut in gereedheid. In korte tijd was het leger klaar.

'Wat is jullie indruk van de Spanjaarden?' vroeg Maurits. Glunderend vertelde de schipper, hoe de Spanjaarden hem de vorige avond in de taveerne bespot en uitgelachen hadden.

'Och', lachte hij, 'ze hebben mij altijd voor een hele domme Hollander aangezien. Nu zullen ze er wel anders over denken.' Hij vertelde hoe hij in de taveerne de kostelijke wijn stiekem op de grond had laten lopen en de anderen had laten drinken terwijl hijzelf deed alsof hij al goed in de wind was en niet precies meer wist wat hij deed.

En toen was het Peters beurt om te vertellen over de Spaanse bezoeker, die hij de vorige avond gevangen had gemaakt. De prins knikte goedkeurend. Hij stond op, ging naar een koffer, die achter zijn veldbed stond, en nam daar twee leren beurzen uit. Een daarvan gaf hij aan de schipper, Peter kreeg de andere.

Beteuterd stonden de beide mannen met de beurzen in de hand.

'Maak maar eens open!' zei de prins.:

Peter zag goudstukken glinsteren. Hij kreeg een kleur van blijdschap en stamelde woorden van dank.

Vanbergen was helemaal niet op zijn mondje gevallen.

'Hoogheid, u bent wel bedankt. Weet u... dat schip van mij is niet nieuw meer. Een nieuw schip zou in het ijs niet lek gestoten zijn. Ik heb zelf nog een paar duiten weg kunnen leggen. Samen met de inhoud van deze beurs kan dat best een nieuw schip worden, want mijn oude schuit brengt ook nog wel iets op.'

Toen kwam er een officier binnen, die enkele woorden fluisterde. Maurits knikte.

'Mannen, we zijn klaar om te vertrekken. Hier, snel! Neem een beker wijn. Die had ik jullie al eerder moeten aanbieden.'

Peter voelde de wijn warm door zijn keelgat lopen. Daarna volgde de jongeman zijn meester naar buiten.

'Blijf bij ons, schipper', zei Peter. 'Je kunt bij mij voorop op het paard zitten, dan hoef je niet te lopen.'

Een kleine groep hoge officieren sloot zich bij de jonge prins aan. Het groepje liep door het kamp naar de verzamelplaats van de paarden. Terwijl het voetvolk al op weg ging, besteeg de prins zijn paard en ook Vanbergen en Peter stegen op. Enkele minuten later vertrokken ze, de prins vooraan en de andere ruiters achter hem.

Het duurde geen vijf minuten, of Vanbergen zei resoluut :

'Nou wil ik er af. Dat is niks voor een schipper, Peter.

Ik voel me aan dek beter thuis, maar op dit paard word ik zeeziek.'

Peter probeerde zijn vriend te overreden om rustig te blijven zitten, maar daar wou Vanbergen niet van horen. Peter moest afstijgen en de schipper op de grond helpen. Liever liep de kleine varensman op een drafje naast de paarden dan er nog eens op te gaan zitten.

BREDA INGENOMEN

Er was nu geen enkele reden meer om stil te zijn. Het voetvolk marcheerde stevig door, de paarden volgden en daarachter kwam het geschut en de trein. Die bestond uit een kleine honderd overhuifde wagens, waar de tenten en ander kampmateriaal in waren opgeborgen. Peter wist dat een kleine groep soldaten nu nog op de kampplaats bezig was, de laatste tenten af te breken en in te laden.

Waar het leger een boerderij passeerde, stonden er mensen te kijken. In twee kleine dorpen dromden de mensen zwijgend samen, tegen de huizen aan. Met een zucht van verlichting zagen ze het leger in de richting van Breda verdwijnen.

De mensen wisten door ervaring dat soldaten die een stad innamen, ze doorgaans ook grondig leegplunderden. Daarom was niets zo weinig welkom als een leger.

Peter was moe. Hij zat in het zadel half te slapen. Zo nu en dan keek hij nog naar de wakkere, kleine schipper, die er flink de pas in moest houden om niet achter te raken. Wat kon die man stappen! Toen scheen Peter toch even te hebben gedut, want opeens schrok hij wakker van twee trompetten. Het schalde door de witte stilte. Ook dat behoorde tot het plan van de prins.

Hij kon immers niet weten, hoe de bezetters van het Kasteel ervoor stonden. Het was tenslotte niet onmogelijk dat de Spanjaarden geprobeerd hadden, het Kasteel weer te veroveren. En wat deed de bevolking van Breda? De prins wist best, dat er genoeg Spaansgezinden in de stad waren en het nieuws van de bezetting van het Kasteel moest nu overal bekend zijn.

De overste en Matthijs Helt hoorden dat verre trompetgeschal niet, maar de beide wachters, die de overste op de toren van het Kasteel de wacht had laten betrekken, hoorden het wel. De mannen talmde niet, ze kwamen de overste vertellen dat het leger in aantocht was. Hoe koud het ook was, de meeste inwoners van Breda waren al in de kleren. Toen het eerste ochtendlicht de sneeuw grauwer en grauwer maakte, kwam het leger in zicht.

Ondertussen trok een onafzienbare sliert mannen door het besneeuwde land naar Breda. Daar waren de mensen bang, ook al waren de meesten Staatsgezind. Ze spraken met gedempte stem over het naderende leger.

Wat hing hen nu weer boven het hoofd? vroegen ze zich af. De Spaanse bezetters waren natuurlijk niet mals geweest en de stad had jarenlang de kosten van het garnizoen moeten dragen. Maar je wist tenminste, waar je aan toe was. Nu naderde er een ander leger, weer soldaten... Wie nog goud in huis had, verstopte het op een veilig plekje, want je kon verwachten dat er ook ditmaal geen huis gespaard zou blijven, dat er geplunderd en gestolen zou worden.

Het leek voor de mensen in de stad, die vol bange vrees waren bij het naderen van de stoet, of het ongelooflijke langzaam ging.

Ook dat was opzet en berekening van prins Maurits. Langzaam

brak het licht door en hij wilde pas bij daglicht zijn intocht in de stad doen.

Enkele bekende Spaansgezinden liepen naar het Kasteel om de Spanjaarden te gaan waarschuwen. Wat schrokken ze! Er scheen geen Spanjool meer in de stad te zijn. Mismoedig wachtten die 'Spaanse Brabanders' op de intocht van de prins. Ze waren bang dat ze van die nieuwe meesters niets goeds te verwachten hadden, maar dat viel nog erg mee. Het liep tegen halfacht en het was vrijwel licht, toen het leger de stad van dicht bij naderde.

Peter was geschrokken van de trompetten. Hij had zijn paard even sneller laten lopen en reed nu dicht bij zijn heer. Hij wist, dat hij hem misschien helpen moest.

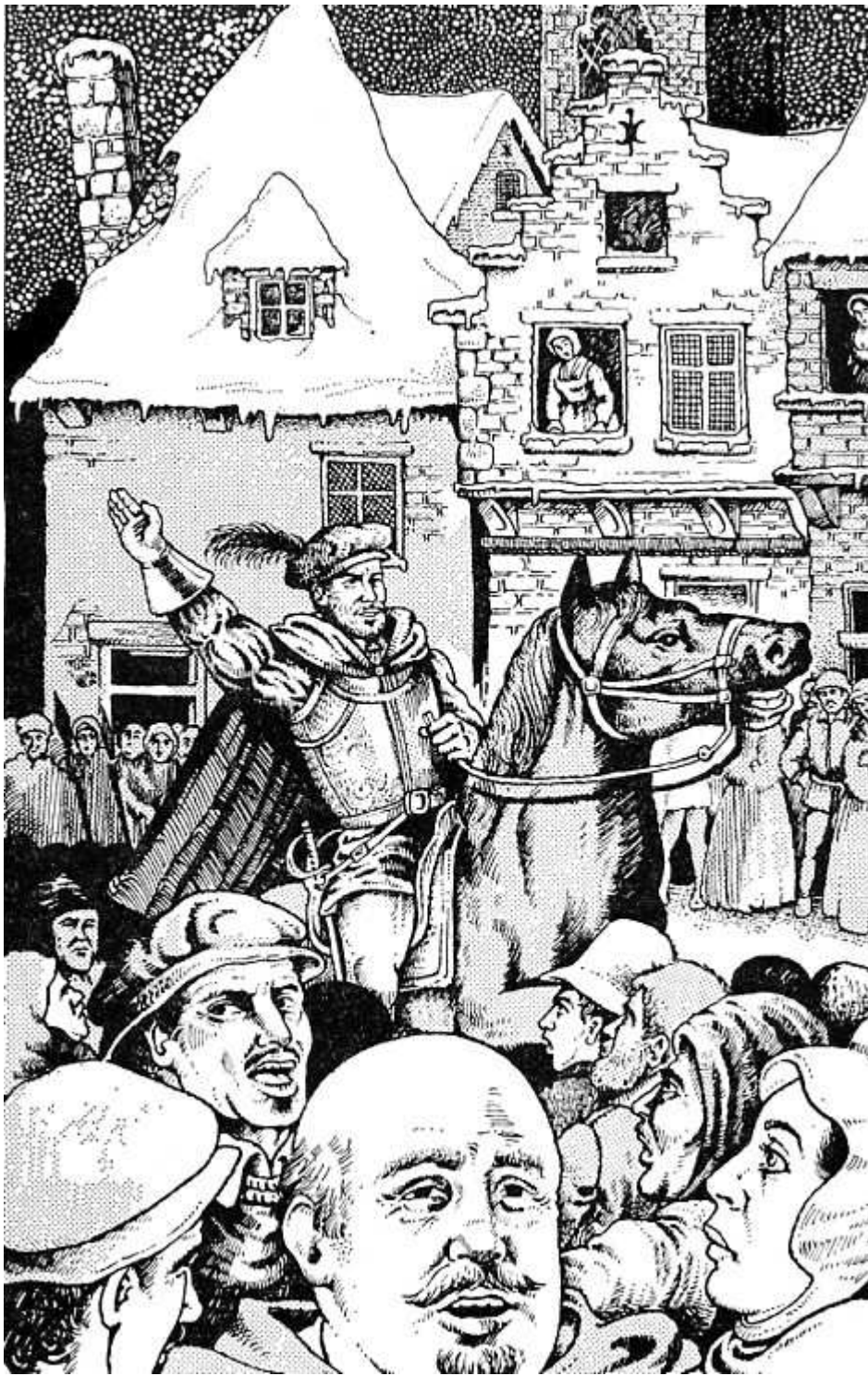
Dat was ook zo. De prins steeg af en Peter reikte zijn meester de lichte baret met de wuivende veer. Zo'n baret was zeker geen dracht voor deze vrieskou. Maar Maurits was voor zichzelf even hard als voor zijn soldaten. Een prins van Oranje herkende je nu eenmaal aan de baret, met de wuivende veer. Dus zou hij die baret ook dragen.

Peter hielp zijn heer ook de schoudermantel om te slaan. Daarna trok het leger verder, de aanvoerder aan het hoofd. Zo bereikten de troepen de poort bij het Kasteel. Daar was de overste, daar stonden enkele Staatse soldaten, daar was het volk, op een afstand gehouden door de Staatsen, daar stond de burgemeester, die de prins van Oranje nederig welkom heette in de stad.

Maurits steeg niet af. Hij had weinig goede berichten gehoord over deze burgemeester. Hoofs groette hij de man, die hem half knielend begroette. Zonder verder te luisteren naar de korte rede, die de burgemeester begonnen was uit te spreken, reed de prins de stad in, regelrecht naar het stadhuis.

Hier en daar hoorde hij gejuich, maar de vreugde was niet algemeen. Al te veel mensen waren bang voor wat hen boven het hoofd hing, omdat zij met de vijand samengespannen hadden.

Voor het stadhuis sprong Peter van zijn paard. Hij hielp zijn heer afstijgen. Prins Maurits stond nu op Bredase bodem en even keek hij om zich heen. Zijn ernstige blik, zeker niet de blik van een zo jonge man, gleed over de mensen... en toen brak

het los : een spontaan juichen, de eerste uiting van ware vreugde over de terugkeer van de Oranje-prins. Maurits vertrok geen spier. Nog steeds keek hij koel om zich heen. Toen zwol het juichen aan tot een loeiend gehuil, het gejubel van een volk in vreugde.

Maurits groette met de hand, toen nog eens... en daar verscheen de eerste glimlach op zijn lippen. Op dat ogenblik werd er een nieuwe band gelegd tussen de prins en zijn onderdanen. Vaders tilden de kinderen op, zodat ze beter konden zien. Vrouwen huilden. De stad, een uur geleden nog vol vrees voor een mogelijke plundering, was nu rumoerig van de feestvreugde om de herwonnen vrijheid.

De soldaten die de vorige avond het Kasteel hadden veroverd, stonden met ontroering de jonge prins aan te kijken. Overste Héraugières had tranen in de ogen.

'Dat komt door die verdomde verkoudheid,' bromde hij, 'je zou ziek worden van zo lang in het ruim van een stom schip te zitten...'

Maar zijn manschappen wisten best dat de tranen in zijn ogen daar niet door de kou waren gekomen, maar door het warme gevoel in hem!

EINDE VAN HET AVONTUUR

Vanbergen kreeg de hulp van een vendel. Hij wist waar de Spanjaarden, met wie hij de vorige avond in de taveerne had gezeten, sliepen. Hij kende het logement van een vorige keer, toen hij met zijn 'vrienden' mee was gelopen.

Alles verliep zoals de kordate schipper verwacht had. De kerels lagen hun roes uit te slapen en ze wisten nog niet dat er in Breda iets veranderd was.

'Leedvermaak', zei Vanbergen tegen de vaandrig, die hem vergezelde, 'is geen mooie eigenschap. Maar ik kan het niet

helpen dat ik pret heb bij het zien van de verbaasde uitdrukking op die Spanjolengezichten!"

Het was ook bepaald vermakelijk, hoe schaapachtig en dom de Spaanse soldaten naar de Staatsen keken, maar vooral hoe verbijsterd ze de kleine schipper opnamen. Met enkele woorden vertelde de schipper hun, wat er gebeurd was en hoe ze enkele uren lang turf hadden gelost boven de hoofden van de vijand. De Spanjaarden luisterden geboeid naar het verhaal. Ze scholden of vloekten niet. Ze bekenden stilzwijgend, dat ze er stom ingelopen waren.

Breda werd niet geplunderd, tot grote verwondering en opluchting van de burgers. Maurits pleitte voor de inwoners van de stad, maar hij kon zijn officieren niet weigeren dat de stad een belasting van honderdduizend gulden zou betalen. Dat was een enorm bedrag, maar beter zoveel buitgeld betalen dan de stad te laten plunderen.

Maurits had het anders gewild, maar je kon nu eenmaal moeilijk oorlog voeren zonder de soldaten en de officieren af en toe royaal te belonen. En daarvoor moest de aan Breda opgelegde belasting vooral dienen. Elke soldaat kreeg twee maanden extra soldij en daarmee was de plundering afgekocht.

Oldenbarnevelt liet onmiddellijk een lading rogge, kaas en haring naar de stad brengen. Verder werd er 20.000 pond kruit en lonten in de stad opgeslagen zodat Maurits beschikte over voldoende wapens om zijn stellingen te verdedigen en de verbinding met Holland te vrijwaren.

Dat was een wijze politiek, want de Spaanse landvoogd in Brussel stuurde een van zijn beste veldheren om Breda te heroveren. Mansfelt, een generaal met een grote naam, moest na maanden tandenknarsend toegeven, dat hij zich stukgebeten had op deze molshoop en hij moest onverrichterzake aftrekken.

Breda bleef in het bezit van de Staatsen. Dat deze stad genomen was en ook behouden kon blijven, was erg belangrijk, maar nog veel mooier was, dat het volk nu geheel anders ging denken over Maurits en Lodewijk.

De mensen begonnen in te zien, dat hun nieuwe vorm van

krijgskunst grote voordelen had. Vooral dat er niet geplunderd was en dat er dus een vroeger ongekende discipline heerste in dit nieuwe leger, maakte diepe indruk.

Jonge Peter heeft zijn heer en meester nog vele jaren trouw gediend. Hij vergezelde hem op al zijn veldtochten, hij bracht het tot een vrij hoge rang in het leger. Een ander heeft zijn plaats ingenomen als lijfknecht van de prins.

Maar de twee mannen hebben elkaar nooit vergeten en als ze elkaar toevallig ontmoetten, haalden ze oude herinneringen op, zeker ook herinneringen aan het schip van de versteekelingen, de oude schuit van schipper Vanbergen.

Terwijl de uitgave van dit boekje werd voorbereid, is A.D. Hildebrand in Kollum (Friesland) overleden. Wij houden zijn nagedachtenis in ere.

HISTORISCHE VERHALEN / VIJFENTWINTIGSTE REEKS / NR. 6

Een reeks omvat tien geïllustreerde deeltjes van 32 blz. Prijs per abonnement van 10 deeltjes (bij bestelling van meerdere abonnementen) : 150 fr. Prijs van één abonnement van 10 deeltjes : 200 fr. : per deeltje : 25 fr. Besteladres : Uitgeverij De Sikkel n.v., Kapelsestraat 222, 2080 Kapellen.

De historische controle van deze verhalen en van de illustratie beperkt zich uiteraard tot het vermijden van grove vergissingen en verouderde voorstellingen betreffende feiten, personen of toestanden, waarover een wetenschappelijke traditie bestaat. Auteurs kunnen voor alle inlichtingen van redactionele aard zich wenden tot de redactiesecretaris, de heer C. Verleyen, Lakenmakersstraat 249, 2800 Mechelen en voor inlichtingen van historische aard tot de heer Dr. D. Bergen, Grimstedestraat 78, 2300 Turnhout.